

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

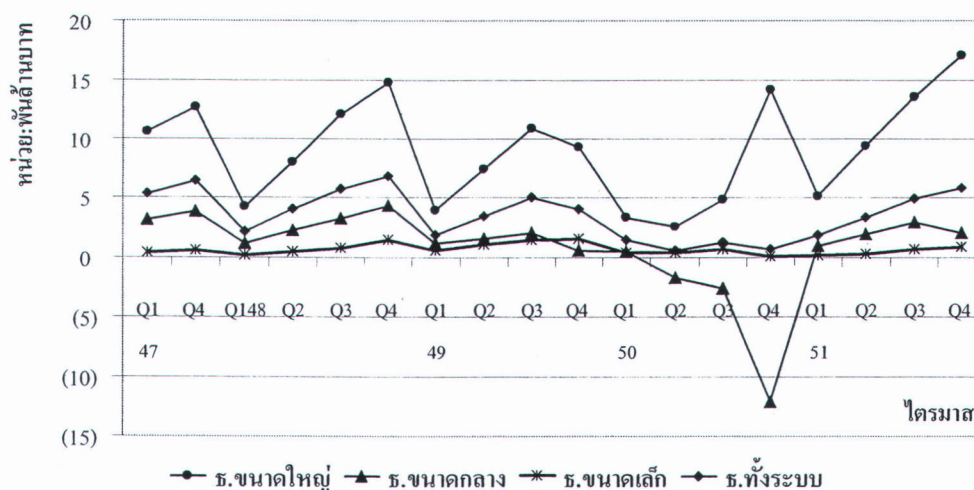
กำไรเป็นเป้าหมายของธุรกิจทุกรายที่ต้องการแสวงหาโดยพยายามให้ได้มาซึ่งผลตอบแทนที่คุ้มกับการลงทุนในธุรกิจนั้น การที่จะได้กำไรหรือผลตอบแทนมากหรือน้อยย่อมขึ้นกับการดำเนินงานของธุรกิจนั้นว่ามีความสามารถในการบริหารดีเพียงใด ถ้าธุรกิจมีความสามารถในการบริหารไม่ดีพอก็ย่อมทำให้ธุรกิจนั้นได้รับผลตอบแทนหรือกำไรลดลงหรือประสบภาวะขาดทุนในที่สุด อย่างไรก็ตามการที่ธุรกิจต่าง ๆ จะดำเนินกิจการหรือบริหารงานเพื่อให้ได้รับผลกำไรตามวัตถุประสงค์ของธุรกิจจะต้องประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่สนับสนุนการดำเนินงาน ซึ่งแต่ละปัจจัยอาจจะมีบทบาทหรืออิทธิพลแตกต่างกันออกไป บางปัจจัยอาจเป็นปัจจัยหลักที่จะส่งผลทำให้ธุรกิจมีกำไรเพิ่มมากขึ้น บางปัจจัยอาจเป็นปัจจัยรองที่ทำให้ธุรกิจมีกำไรลดลง เพราะฉะนั้นการจะทำให้ความสามารถในการทำกำไรของธุรกิจต่าง ๆ เพิ่มขึ้น จำเป็นที่จะต้องศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ว่ามีบทบาทและมีความสัมพันธ์ในการกำหนดความสามารถในการทำกำไรอย่างไร

กิจการธนาคารพาณิชย์เป็นธุรกิจรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมุ่งแสวงหากำไรสูงสุดเหมือนธุรกิจอื่น ๆ แม้ว่าธุรกิจธนาคารพาณิชย์จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพทางสังคม และจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดก็ตาม ผลกำไรยังเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญของการลงทุนในการดำเนินกิจการของธนาคาร หากปราศจากผลตอบแทนต่อเงินทุนที่ยุติธรรมแล้วก็จะไม่มีใครยินดีในการลงทุนต่อไป ดังนั้น ธนาคารจึงต้องแสวงหาแนวทางในการถือครองสินทรัพย์และหนี้สินเพื่อที่จะได้มาซึ่งสัดส่วนที่เหมาะสมที่สุด (วเรศ อุปปาดิก, 2544, หน้า 134)

จากวิกฤติการณ์ทางการเงินในปี พ.ศ. 2540 ธนาคารพาณิชย์มีการปรับตัวในการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทย

จึงมีการเปลี่ยนแปลงแนวทางและปรับปรุงเครื่องมือในการกำกับดูแลธนาคารพาณิชย์ให้มีความสอดคล้อง และสามารถรองรับเป้าหมายการเปิดเสรีทางการเงินในอนาคตได้มากขึ้นเป็นลำดับ จึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างองค์กรในธนาคารพาณิชย์เพื่อรองรับมาตรฐานที่ธนาคารแห่งประเทศไทยนำมาใช้ในการกำกับดูแล และปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การแข่งขันให้สอดคล้องกับภาวะการแข่งขันที่มีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะการแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศที่เข้ามาซื้อกิจการธนาคารไทย ซึ่งธนาคารต่างประเทศเหล่านั้นมุ่งใช้กลยุทธ์ในด้าน Retail Banking และ Electronic Banking เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้มากขึ้น รวมถึงการนำเอาผลิตภัณฑ์ทางการเงินใหม่ ๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างหลากหลาย นำมาซึ่งรายได้ที่มีความเสี่ยงค่อนข้างต่ำ เมื่อเทียบกับรายได้ดอกเบี้ยจากเงินให้สินเชื่อ ซึ่งมีต้นทุนความเสี่ยงมากกว่าทั้งจากผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ และผลกระทบจากเกณฑ์การกำกับแบบใหม่

การทราบฐานะที่แท้จริงของสถาบันการเงินจะทำให้การกำหนดนโยบาย วางแผน และปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ได้ถูกต้อง และประชาชนจำเป็นต้องทราบถึงสถานะของสถาบันการเงินและเข้าใจความเสี่ยงจากการฝากเงิน เพราะในอนาคตอันใกล้รัฐบาลจะยกเลิกการค้ำประกันเงินฝากแบบไม่จำกัดจำนวนและนำเอาระบบประกันเงินฝากแบบจำกัดวงเงินมาใช้ การฝากเงินของประชาชนก็就会有ความเสี่ยงเสมือนหนึ่งการลงทุนในตราสารหนี้ของธนาคาร ถึงตอนนี้ผู้ฝากเงินจำเป็นต้องพิจารณาเปรียบเทียบ แสวงหาข้อมูล และแยกแยะฐานะความเสี่ยงของธนาคารที่รับฝากเงิน ที่จะนำไปสู่การเลือกธนาคารที่มีความแข็งแกร่งมากที่สุด ดังนั้น ผู้ฝากเงินจะให้ความสนใจเกี่ยวกับผลการดำเนินงานฐานะทางการเงินและติดตามแนวโน้มของแต่ละธนาคารมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการฝากเงิน เพราะหากธนาคารที่รับฝากไม่มีความแข็งแกร่งเพียงพอส่งผลให้ธนาคารขาดทุนสูงมาก นั่นหมายถึง การสูญเสียเงินฝากของประชาชนด้วย (โชติชัย สุวรรณภรณ์, 2550, หน้า 2)

ภาพ 1 การเปรียบเทียบกำไร (ขาดทุน) สุทธิของกลุ่มธนาคารพาณิชย์

ที่มา. จาก ข้อมูลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทย, โดย ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2552ก, ค้นเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2552, จาก <http://www.bot.or.th>

จากภาพ 1 แสดงการเปรียบเทียบกำไร (ขาดทุน) สุทธิของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ 3 ขนาด ที่สะท้อนให้เห็นถึงการบริหารงานและความมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยแวดล้อมในธุรกิจธนาคารพาณิชย์ ทั้งสภาพการแข่งขัน และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ล้วนมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะภาวะในปี พ.ศ. 2550 และแนวโน้มในปี พ.ศ. 2551 ที่ยังคงต้องเผชิญกับความเสี่ยงและผันผวน ไม่ว่าจะเป็นค่าเงินบาทที่แข็งค่า และราคาน้ำมันที่สูงขึ้น ตลอดจนปัญหา sub-prime ที่ยังมีความเสี่ยงต่อเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทยอยู่ ดังนั้น เพื่อให้ธนาคารสามารถวางแผนในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคาร เพื่อให้ธนาคารมีข้อมูลในการกำหนดแผนการบริหารรายได้ ต้นทุน และวางแผนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยแวดล้อมทางธุรกิจได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการทำกำไร (profitability) ของธนาคารพาณิชย์ไทย และปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ไทย เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสามารถในการบริหารสินทรัพย์ของธนาคาร โดยแบ่งกลุ่มธนาคารพาณิชย์ออกเป็น 3 กลุ่มตามขนาดของสินทรัพย์

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทย ยกเว้นสาขาธนาคารพาณิชย์ไทยในต่างประเทศ โดยแบ่งธนาคารออกเป็น 3 กลุ่ม ตามขนาดส่วนแบ่งตลาดของสินทรัพย์รวม ธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบ ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลรายไตรมาส ช่วงเวลาของการศึกษา ตั้งแต่ไตรมาสที่ 3 ของปี พ.ศ. 2547 ถึงไตรมาสที่ 4 ของปี พ.ศ. 2551 ดังนี้

กลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ ประกอบด้วยธนาคารที่มีส่วนแบ่งตลาดของสินทรัพย์รวมตั้งแต่ร้อยละ 10 ขึ้นไป ของสินทรัพย์รวมธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบมีจำนวน 4 แห่ง ได้แก่

1. บมจ. ธนาคารกรุงเทพ ชื่อย่อ BBL
2. บมจ. ธนาคารกสิกรไทย ชื่อย่อ KBANK
3. บมจ. ธนาคารกรุงไทย ชื่อย่อ KTB
4. บมจ. ธนาคารไทยพาณิชย์ ชื่อย่อ SCB

กลุ่มธนาคารขนาดกลาง ประกอบด้วยธนาคารที่มีส่วนแบ่งตลาดของสินทรัพย์รวมตั้งแต่ร้อยละ 3 แต่ไม่ถึงร้อยละ 10 ของสินทรัพย์รวมธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบมีจำนวน 5 แห่ง ได้แก่

1. บมจ. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ชื่อย่อ BAY
2. บมจ. ธนาคารนครหลวงไทย ชื่อย่อ SCIB

3. บมจ. ธนาคารทหารไทย ชื่อย่อ TMB
4. บมจ. ธนาคารธนชาติ ชื่อย่อ TBANK
5. บมจ. ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด ชื่อย่อ SCBT

กลุ่มธนาคารขนาดเล็ก ประกอบด้วยธนาคารที่มีส่วนแบ่งตลาดของสินทรัพย์รวมต่ำกว่าร้อยละ 3 ของสินทรัพย์รวมธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบมีจำนวน 5 แห่ง ได้แก่

1. บมจ. ธนาคารทีสโก้ ชื่อย่อ TISCO
2. บมจ. ธนาคารเกียรตินาคิน ชื่อย่อ KK
3. บมจ. ธนาคารสินเอเซีย ชื่อย่อ ACL
4. บมจ. ธนาคารซีไอเอ็มบีไทย (ไทยธนาคาร) ชื่อย่อ CIMBT
5. บมจ. ธนาคารยูโอบี ชื่อย่อ UOB

วิธีการวิจัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาเรื่องนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิแบบอนุกรมเวลา ใช้ข้อมูลเป็นรายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 3 ของปี พ.ศ. 2547 ถึงไตรมาสที่ 4 ของปี พ.ศ. 2551 จำนวนทั้งหมด 18 ไตรมาส โดยใช้ข้อมูลสถิติจากธนาคารแห่งประเทศไทย งบดุลและงบกำไรขาดทุนของธนาคารพาณิชย์ และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) เป็นการวิเคราะห์การดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยระหว่างปี พ.ศ. 2547-2551 และการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน (financial ratio)

การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative analysis) เป็นการหาความสัมพันธ์ของปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ไทย โดย

ใช้วิธีวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติ คือ วิธีการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน (multiple regression analysis) วิธีนี้เป็นการวัดผลของตัวแปรอิสระต่าง ๆ ที่มีต่อตัวแปรตาม โดยใช้วิธีการประมาณค่ากำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares--OLS)

แบบจำลองในการศึกษา

ในการศึกษาปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ไทย สามารถแสดงในรูปสมการได้ดังนี้

$$PF = \beta_0 + \beta_1 SP + \beta_2 FEE + \beta_3 OE + \beta_4 BD$$

โดยกำหนดให้

PF คือ กำไรสุทธิของธนาคารพาณิชย์ (หน่วย: ล้านบาท)

SP คือ ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยรับและจ่าย (หน่วย: ร้อยละ)

FEE คือ อัตราส่วนรายได้ค่าธรรมเนียมและบริการต่อรายได้รวม (หน่วย: ร้อยละ)

OE คือ อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่อรายได้รวม (หน่วย: ร้อยละ)

BD คือ อัตราส่วนหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญต่อเงินให้สินเชื่อ (หน่วย: ร้อยละ)

โดยตัวแปรในแบบจำลองกำหนดได้ดังนี้

1. ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยรับและจ่าย (SP) คำนวณจาก

$$\text{ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย} = \text{อัตราดอกเบี้ยรับ} - \text{อัตราดอกเบี้ยจ่าย}$$

$$\text{อัตราดอกเบี้ยรับ} = \frac{\text{ดอกเบี้ยรับ}}{\text{ปริมาณเงินให้สินเชื่อ}} \times 100$$

$$\text{อัตราดอกเบี้ยจ่าย} = \frac{\text{ดอกเบี้ยจ่าย}}{\text{ปริมาณเงินฝาก}} \times 100$$

2. อัตราส่วนรายได้ค่าธรรมเนียมและบริการต่อรายได้รวม (FEE) ดังนี้

$$FEE = \frac{\text{รายได้จากค่าธรรมเนียมและบริการ}}{\text{รายได้รวม}} \times 100$$

3. อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่อรายได้รวม (OE) ดังนี้

$$OE = \frac{\text{ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน}}{\text{รายได้รวม}} \times 100$$

4. อัตราส่วนหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญต่อเงินให้สินเชื่อ (BD) ดังนี้

$$BD = \frac{\text{หนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญ}}{\text{เงินให้สินเชื่อ}} \times 100$$

โดยจะศึกษาแบบจำลองเปรียบเทียบความสามารถในการทำกำไรของทั้ง 3 กลุ่มธนาคารพาณิชย์ เพื่ออธิบายถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรในการสมการและประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรจากแบบจำลองโดยใช้สมการถดถอยเชิงซ้อน

สมมติฐานของการวิจัย

ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยรับและจ่าย อัตราส่วนค่าธรรมเนียมและบริการต่อรายได้รวม มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับความสามารถในการทำกำไร ซึ่งทำให้รายได้ของธนาคารเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ธนาคารมีผลกำไรเพิ่มสูงขึ้น

อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่อรายได้รวม และอัตราส่วนหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญต่อเงินให้สินเชื่อ มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับความสามารถทำกำไร ซึ่งทำให้ต้นทุนของธนาคารเพิ่มขึ้นจากการบริหารสินทรัพย์ ผลจะทำให้กำไรของธนาคารลดลง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษาสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคาร และวางแผนงานเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม และเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงมาตรการควบคุมของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ส่งผลต่อการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ และเป็นข้อมูลสำหรับนักลงทุนที่ต้องการลงทุนในหุ้นกลุ่มธนาคารพาณิชย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ